

NOTATKI BOTANICZNE

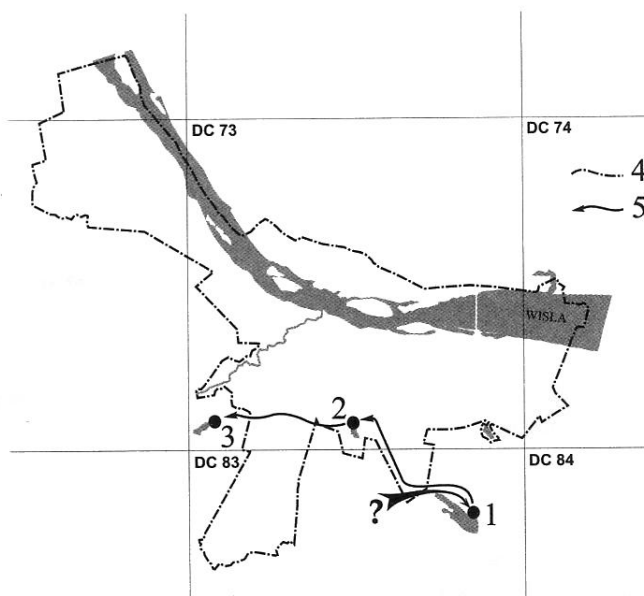
***Poa bulbosa* fo. *vivipara* (Poaceae) w okolicy Włocławka**

Poa bulbosa L. (wiechlina cebulkowata) jest trawą wieloletnią, gęstokępkową o charakterystycznie cebulkowato zgrubiałej nasadzie pędu. Rośnie na suchych zboczach, skałach, murawach, skrajach lasów, przydrożach i nasypach (SZAFER 1919). Jest gatunkiem charakterystycznym muraw stepowych klasy *Festuco-Brometea* (MATUSZKIEWICZ 2007). Interesującym przystosowaniem wiechliny do siedlisk kserotermicznych jest, obok zgrubienia pędu, pseudożyworodność (*viviparia*) – zastępowanie typowych kłosek cebulkowatymi rozmnożkami powstałymi na drodze wegetatywnej.

We florze Polski zaliczana jest do elementów łącznikowych – holoarktyczno-śródziemnomorsko-irano-turańskich (PAWŁOWSKA 1972). W zwartym zasięgu występuje od północno-zachodniej Afryki, przez południową i środkową Europę, zachodnią Azję po Syberię. W Polsce *Poa bulbosa* osiąga północną (HULTÉN & FRIES 1986) lub północno-wschodnią (MEUSEL i in. 1965) granicę zasięgu. W północnej części niżu występuje jedynie na rozproszonych, często antropogenicznych stanowiskach (SZAFER 1919). Notowano ją tu w przeszłości i współcześnie m.in. w okolicach Szczecina (MÜLLER 1911), Żarnowca (ABROMEIT 1940), Chełmna (PREUSS 1912; ABROMEIT 1940), w Gnieźnie (BOCK 1908), Toruniu (CEYNOWA-GIELDON 1988) oraz w Warszawie i jej okolicach (KOBENDZA 1932; Ciosek 1999).

Nowe stanowisko *Poa bulbosa* L. fo. *vivipara* Koeler znaleziono w maju 2006 r. nad jeziorem Wikaryjskim koło Włocławka (ATPOL DC 83) (Ryc. 1). Tworzy tu ona agregacje na odcinku około 400 m, wzdłuż piaszczystej drogi prowadzącej od leśnego parkingu do plaży nad jeziorem, występuje także zwartymi płatami wśród sosen, na podłożu naruszonym przez plażowiczów. Kolejne stanowiska odnaleziono w kwietniu i maju 2008 r. przy kąpielisku miejskim nad jez. Czarne (ATPOL DC 73), oddalonym o około 5 km na północny zachód od jez. Wikaryjskiego oraz przy plaży nad położonym kolejne 4 km dalej jez. Łuba (ATPOL DC 73). *P. bulbosa* fo. *vivipara* zajmuje tu analogiczne siedliska – pobocza piaszczystych ścieżek o podłożu naruszonym przez wypoczywających włocławian.

Opisywane stanowiska są niewątpliwie antropogeniczne. *Poa bulbosa* fo. *vivipara* została zawleczona, być może z upraw ogrodowych [jest polecana, jako ciekawostka, do ogrodów skalnych – MAJTKOWSKA & MAJTKOWSKI (2005)] nad jez. Wikaryjskie, gdzie tworzy największą z obserwowanych populacji. Następnie, wskutek intensywnego ruchu pomiędzy trzema kąpieliskami, mogła zostać przeniesiona nad jez. Czarne (powierzchnia zajęta przez populację nie przekracza 50 m²), a stamtąd nad jez. Łuba, gdzie jej płat zajmuje powierzchnię około 2 m².

Ryc. 1. Lokalizacja stanowisk *Poa bulbosa* fo. *vivipara* w okolicy Włocławka i prawdopodobna droga rozprzestrzeniania się gatunku. 1 – jez. Wikaryjskie, 2 – jez. Czarne, 3 – jez. Łuba, 4 – granica miasta, 5 – przypuszczalna droga rozprzestrzeniania się gatunku

Fig. 1. The position of localities of *Poa bulbosa* fo. *vivipara* in vicinity of Włocławek and probable route of its distribution. 1 – Wikaryjskie Lake, 2 – Czarne Lake, 3 – Łuba Lake, 4 – city border, 5 – putative route of species distribution

Rozmieszczenie *Poa bulbosa* na terenie Polski nie jest dostatecznie poznane, a materiał z terenu kraju budzi wątpliwości taksonomiczne (ZAJĄC & ZAJĄC 2001). Także osobniki obserwowane w okolicy Włocławka nie odpowiadały w pełni opisom gatunku. Nie tworzyły wyraźnych kępek i zasychały już na przełomie kwietnia i maja.

Występowanie *Poa bulbosa* fo. *vivipara* w okolicy Włocławka jest interesującym przykładem rozprzestrzeniania się gatunków rzadkich na siedliskach antropogenicznych.

Summary. *Poa bulbosa* fo. *vivipara* (Poaceae) in the vicinity of Włocławek. In 2006 and 2008 three new anthropogenic localities of *Poa bulbosa* L. fo. *vivipara* Koeler were found near Włocławek. This rare (in central and north of Poland) species grew on sunny, dry, sandy and moderately disturbed habitats, among pine woods, near bathing beaches at Wikaryjskie, Czarne and Łuba lakes (ATPOL DC 73, 83).

LITERATURA

- ABROMEIT J. 1940. Flora von Ost- und Westpreussen. 2 Hälfte, II Teil: 686–1248. Preussischen Botanischen Verein, Königsberg.
- BOCK W. 1908. Taschenflora von Bromberg (Das Netzgebiet). s. 214. Bromberg.
- CEYNOWA-GIELDON M. 1988. Szata roślinna obiektów obronnych dawnej twierdzy Toruń. – Acta Univ. Nic. Copern. 32, Nauki Mat-Przyr 69: 23–40

- CIOSEK M. T. 1999. *Poa bulbosa* fo. *vivipara* (*Poaceae*) in eastern central Poland. – W: L. FREY (red.), Taxonomy, karyology and distribution of grasses in Poland. Proceedings of the 3rd All-Polish Scientific Meeting. – *Fragm. Flor. Geobot. Suppl.* 7: 169–170
- HULTÉN E. & FRIES M. 1986. Atlas of North European Vascular Plants. North of the Tropic of Cancer 1. s. 498. Koeltz Scientific Books, Koenigstein.
- KOBENDZA R. 1932. Flora Bielany. – W: Bielany pod Warszawą i konieczność ich ochrony. Państwowa Rada Ochrony Przyrody 33: 13–24. Warszawa.
- MAJTKOWSKA G. & MAJTKOWSKI W. 2005. Trawy mniej znane. – *Agro Serwis* 9. Trawy i rośliny motylkowe: 98–101
- MATUSZKIEWICZ W. 2007. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. s. 537. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- MEUSEL H., JÄGER E. & WEINERT E. 1965. Vergleichende Chorologie der zentraleuropäischen Flora (Karten). 1. s. 258. Veb Gustav Fisher Verlag, Jena.
- MÜLLER W. 1911. Flora von Pommern. 3. Aufl. s. 376. Johs. Burmeister's Buchhandlung, Stettin.
- PAWŁOWSKA S. 1972. Charakterystyka statystyczna i elementy flory polskiej. – W: W. SZAFER & K. ZARZYCKI (red.), Szata roślinna Polski 1, s. 129–206. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- PREUSS H. 1912. Die pontischen Pflanzenbestände im Weichselgebiet vom Standpunkt der Naturdenkmalpflege aus geschildert. – W: H. CONVENTZ (red.), Beiträge zur Naturdenkmalpflege. Bd. 2, Heft 4: 350–540. Berlin
- SZAFER W. 1919. *Gramineae*. – W: M. RACIBORSKI & W. SZAFER (red.), Flora Polska. Rośliny naczyniowe Polski i ziem ościennych 1, s. viii + 428 + 3 mapy. Polska Akademia Umiejętności, Kraków.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

DARIUSZ KAMIŃSKI, LUCJAN RUTKOWSKI, *Zakład Taksonomii i Geografii Roślin, Instytut Ekologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, ul. Gagarina 9, PL-87-100 Toruń, Polska; e-mail: daro@umk.pl, lrutkow@umk.pl*

Nowe stanowisko *Carlina onopordifolia* (Asteraceae) na Wyżynie Lubelskiej

Carlina onopordifolia Besser, dziewięciśl popłocholistny [w ujęciu zachodnioeuropejskim włączony do *Carlina acanthifolia* L. subsp. *utzka* (Hacq.) Meusel & Kästner – MEUSEL i in. (1996)] należy do grupy najrzadszych gatunków w Polsce – znany jest jak dotąd tylko z kilku stanowisk mieszczących się w czterech kwadratach siatki 10 × 10 km ATPOL (Ryc. 1). W naszej florze należy do podelementu pontyjskiego (PAWŁOWSKA 1972). Zasięg gatunku jest niewielki, mocno porozrywany i sięga od Wyżyny Małopolskiej (Polska) do południowego Podola (Ukraina). W przyjętym obecnie ujęciu (MIREK i in. 2002) jest gatunkiem endemicznym dla Europy Środkowo-Wschodniej, o statusie subendemitu Polski.

Dziewięciśl popłocholistny jest wieloletnim hemikryptofitem, rośliną semelparyczną (rozwija się przez dwa do kilku lat, obumiera po zakwitnięciu i wydaniu nasion). Pod